

УДК 582.542.1(477)

В.В. ПРОТОПОПОВА, С.Л. МОСЯКІН, М.В. ШЕВЕРА

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного АН України
252601 Київ, МСП-1, вул. Терещенківська, 2

LEPIDIUM VIRGINICUM L. — НОВИЙ АДВЕНТИВНИЙ ВИД ФЛОРИ УКРАЇНИ

Lepidium virginicum, Brassicaceae, адвентивна флора, Україна

При дослідженні синантропної флори у 1990 р. ми вперше для території України знайшли *Lepidium virginicum* L. (рис. 1). Вид належить до секції *Lepidium*, підсекції *Dileptium* (Rafin.) Thell. Він близький до *L. ruderale* L. та *L. densiflorum* Schrad., від яких відрізняється, відповідно, за формою нижніх листків, формою і розміром плодів, характером їх розміщення та кількістю плодоніжок. Також, на відміну від двох згаданих видів, широко розповсюджених в Україні, він має добре помітні білі пелюстки, що довші за чашолистки або ж принаймні дорівнюють ним (у *L. ruderale* та *L. densiflorum* пелюстки або взагалі відсутні, або явно коротші за чашолистки).

Оскільки цей вид є новим для флори України, нижче наводимо його короткий опис.

Одно- або дворічник, дрібноопушений (як і *L. ruderale*), стебло світло-зелене, (8)10 — 50(60) см заввишки, у верхній частині дуже розгалужене, прикореневі листки з великою обернено-яйцевидною або майже округлою кінцевою часткою; бокові листки дрібні, по краю зубчасті; стеблові — лопатеві або лінійні; чашолистки еліптичні, при плодах опадають, пелюстки білі, обернено-овальнолопатеві, звичайно довші за чашолистки; тичинок дві — чотири, квітконіжки з дрібним опушенням; стручечок голий, округлий або округло-овальний, 3 — 4 мм в діаметрі з дуже невеликим крилом на верхівці.

На відміну від *L. densiflorum*, квітконіжки розміщені горизонтально, а не під кутом, стручечки округлі, а не обернено-яйцевидні, насінини більшого розміру, з широким кілем (рис. 2, а). Від *L. ruderale* даний вид відрізняється відсутністю неприємного запаху, більшими розгалуженістю суцвіть та розмірами плодів і коронки; округлою (а не овальною або, зрідка, майже еліптичною) формою стручечків; широким крилом, що опускається до 1/4 розміру плоду; глибшою і вужчою западиною на верхівці (рис. 2, б).

Природний ареал виду охоплює більшу частину Північної та Центральної Америки, частково острови Вест-Індії та Колумбію (щоправда, зараз дуже важко робити висновки про дійсно природний, первинний ареал виду; цілком можливо, що він є занесеним і натуралізованим на більшій частині континенту). В межах первинного ареалу вид найчастіше приурочений до сухих ґрунтів, трапляється на землях, що обробляються, на огородах, уздовж шляхів та на пустирях.

Як заносна рослина *L. virginicum* потрапив до Європи (відомий зі Скандинавії, Середземномор'я, Середньої, Атлантичної та Східної Європи), Кавказу, Азії (випадково відмічений у Кореї, Китаї, Японії, на Далекому Сході Росії), Північної та Тропічної Африки, деяких регіонів Південної

© В.В. Протопопова, С.Л. Мосякін, М.В. Шевера, 1994

Рис. 1. *Lepidium virginicum* L. Загальний вигляд

Fig. 1. *Lepidium virginicum* L. General view

вид, ймовірно, потрапляє переважно разом з соєвими бобами та рудою із Канади. Для Північної Європи найбільше значення має, очевидно, безпосереднє занесення *L. virginicum* з північноамериканським зерном, хоча відомі і випадки занесення його з країн Середньої Європи.

Поява *L. virginicum* на території України відмічена одночасно у двох регіонах республіки: на Закарпатті (міста Ужгород, Берегове, Виноградovo, Тячів: В.В. Протопопова, М.В. Шевера) та в Криму (м. Алушта: С.Л. Мосякін) (рис. 3).

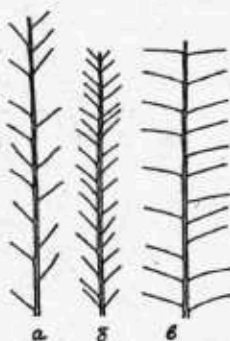

Рис. 2. Розташування плодоніжок (за К. Лятоським [8]): а — *L. ruderale* L.; б — *L. densiflorum* Schrad.; в — *L. virginicum*

Fig. 2. Arrangement of fruit-stems (by K. Lyatovsky [8]): а — *L. ruderale* L.; б — *L. densiflorum* Schrad.; в — *L. virginicum*

Америци [1 — 4, 6, 8 — 10 та ін.]. До Європи *L. virginicum*, очевидно, був занесений неодноразово і різними шляхами. Зокрема, існують відомості про його культивування у середньоевропейських ботаничних садах, принаймні у другій половині XVIII — на початку XIX ст. (тоді його використовували як салатну і, до певної міри, лікарську рослину), відмічалися і випадки його здичавіння. Однак найбільше значення для поширення даного виду в Європі мало все ж таки не здичавіння культурних форм, а безпосереднє занесення з різноманітними (насамперед, сільськогосподарськими) вантажами з Північної Америки. Певну роль у цьому процесі відігравав експорт вовни та бавовни, а нині — перевезення зерна та зернобобових.

Відомості про історію занесення *L. virginicum* до Європи, його подальше розповсюдження, морфологічні та еколого-ценотичні особливості наведені в працях В. Єгліка [7], К. Латовського [8] та багатьох інших авторів [5, 6, 9, 10 тощо]. На думку В. Єгліка, принаймні до Чехії та Словаччини

На території Західної України популяції виду досить численні, але суцільні зарості не утворюють. У великій кількості даний вид трапляється переважно на залізничних коліях та насипах разом з іншими адвентивними видами, найчастіше *L. densiflorum* і *L. ruderale*, а також на пустирях, уздовж шляхів, парканів тощо. В Криму як бур'ян вид відмічений на вулицях Алушти (зокрема, біля парканів та на газонах неподалік від Музею природи) у досить невеликій кількості. Слід сподіватися, що при детальніших дослідженнях будуть знайдені також інші місцезнаходження *L. virginicum* у Криму та, дуже ймовірно, в Причорномор'ї.

Поява цього адвентивного виду на Закарпатті мабуть є результатом розширення його вторинного ареалу за допомогою залізничного транспорту із Західної Європи, зокрема із Центральної Словаччини, а в Крим він потрапив, можливо, із насінням культурних декоративних рослин.

Враховуючи особливості біології *L. virginicum* можна очікувати:

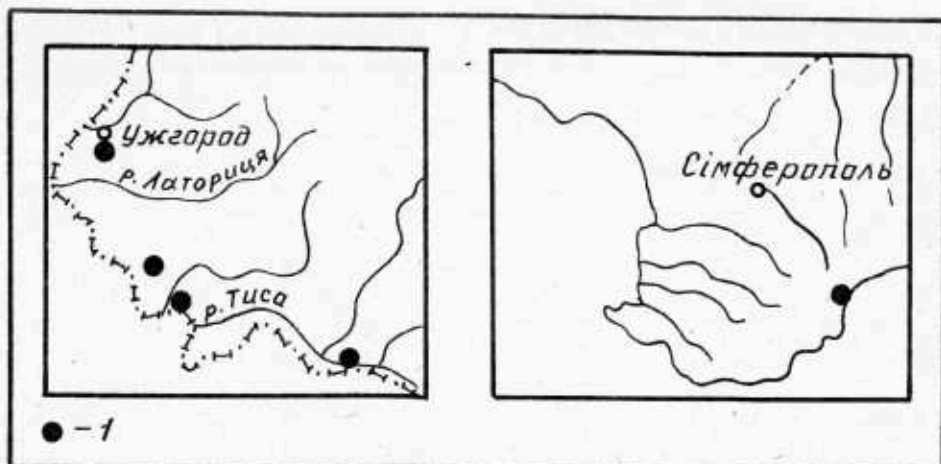

Рис. 3. Поширення *L. virginicum* на території України. Умовні позначення:

• — місцезнаходження виду

Fig. 3. Distribution of *L. virginicum* in the territory of the Ukraine. Symbol indicate:

• — species location

— розширення вторинного ареалу виду не лише антропохорним, а й природним шляхом і, відповідно, подальшої експансії з тих регіонів України, де він уже відомий;

— вторинне занесення як з Європи, так і безпосередньо з Північної Америки разом із імпортованим зерном. В останньому випадку його поява можлива в портах, через які відбувається транзит зерна, особливо соєвого шроту, до нашої країни, а також біля зерносковищ та зернопереробних підприємств, переважно в містах, які є одночасно великими залізничними вузлами.

Слід зазначити, що в майбутньому цілком можливе занесення в Україну також інших американських видів з роду *Lepidium*, котрі вже відомі як ефемерофіти або навіть натуралізовані види у ряді європейських країн (зокрема, *L. neglectum* Thell., *L. ramosissimum* A. Nels., *L. bonariense* L. тощо) [4, 5, 9, 10 та ін.].

Зібрані гербарні зразки *L. virginicum* зберігаються в гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного АН України (KW), а окремі дублети — в гербаріях Ужгородського державного університету та Ботанічного інституту Віденського університету.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Беркутенко А.Н. // Сосудистые растения советского Дальнего Востока. — Л.: Наука, 1988. — Т. 3. — С. 38-115.
2. Буш Н.А. // Флора СССР. — М.: Л., 1945. — Т. 8. — С. 501-524.
3. Котов М.И. // Флора европейской части СССР. — Л., 1979. — Т. 4. — С. 56-61.
4. De Carvalho e Vasconcellos J. // Flora Europaea. — Cambridge: Univ. Press, 1964. — Vol. 1. — P. 330-333.
5. Duvigneaud J., Lambinon J. // Dumortiera. — 1975. — 2. — P. 27-32.
6. Hegi G. Illustrierte Flora von Mitteleuropa. 3. Aufl. / Hrsg. W. Schultze-Motel. — Berlin; Hamburg: Parey, 1986. — Bd. 4, T. 1. — 598 S.
7. Hejný S., Jehlík V., Kopecký K., Kropeč Z., Lhotská M. Karanténni plevele Československa. — Praha: Academia, 1973. — S. 119-123.
8. Latowski K. Taksonomiczne studium karpologiczne eurazjatyckich gatunkow rodzaju *Lepidium* L. // Wyd. Univ. im. A. Mickiewicza w Poznaniu. — 1982. — N 23. — P. 1-105.
9. Ryves T.B. // Watsonia (GB). — 1977. — 11. — P. 367-372.
10. Suominen J. // Acta Bot. Fenn. — 1979. — 111. — P. 1-108.

Рекомендує до друку
Б.В. Заверуха

Надійшла 22.03.91

V.V. Protopopova, S.L. Mosyakin, M.V. Shevera

***LEPIDIUM VIRGINICUM* L. — НОВЫЙ АДВЕНТИВНЫЙ ВИД ФЛОРЫ УКРАИНЫ**

Институт ботаники им. Н.Г. Холодного АН Украины, г. Киев

Представлены сведения о находках в Закарпатье и Крыму нового для флоры Украины адвентивного вида американского происхождения *Lepidium virginicum* L. (*Brassicaceae*). Приведены его отличительные морфологические признаки, карта распространения на Украине, дан прогноз дальнейшей миграции.

V.V. Protopopova, S.L. Mosyakin, M.V. Shevera

***LEPIDIUM VIRGINICUM* L. — NEW ALIEN SPECIES IN UKRAINIAN FLORA**

M.G. Kholodny Institute of Botany, Ukrainian Academy of Sciences, Kyiv

Lepidium virginicum L. (*Brassicaceae*), the new for Ukraine species of North American origin, is reported from Transcarpathia and Crimea. Its distinctive morphological characters, distribution map for Ukraine and prognose of it further distribution are presented.